

ЦЕМНАТА — СЯБРОЎКА МОЛАДЗІ

Так было, так ёсць, так, мусіць, будзе: жанчынам болей трэба, яны больш цікаўныя за мужчын, хоць гэта ім не заўжды на карысць...

Некалі ў вёсках моладзі шмат было, кожны вечар нейкія зборы ў іх, кожную суботу — вечарыні ў клубе. І добра каб хадзілі толькі хлопцы ды дзеўкі, а то ж і цёткі з бабулямі! Сыдуцца перад пачаткам, пазаймаюць лаўкі ўздоўж сцен і сядзяць сабе, ва ўсе вочы глядзяць ды языкімі плешчуць: у той дзеўкі спадніца закароткая, у той нос задоўгі, той хлопцёк не так пастрыжаны, а той не ўмее танцаваць... А ўжо калі ён каля дзяўчыны спыніўся ды размову пачаў, калі дадому яе праводзіў, — ледзь не ўслед папаўзуць... Мо нічога тагога і не ўбачаць, але ж потым прыдумваюць і гэтых плёткаў наплятуць, што не адмыешся!

Найбольшай «мастачкай» тут цётка Дуня была: у яе і не сеянае расло, бо ў маладосці, казалі, чаго не вырабляла! Пад старасць такія заўжды вельмі чэснымі робяцца...

Карацей, бяда ў маладых: асобныя з дзяўчат баяцца ў клуб прыходзіць.

Хлопцы сталі думаць, як жа паламаць гэтую завядзёнку, як адвучыць пляткара да ранку на танцах сядзець?

Спачатку вырашылі па-людску зрабіць: аб'яўлялі танец спецыяльна для жанчын — польку альбо кракавяк. А пасля яго адразу ж ігралі марш: маўляў, пара вам, каханенькія-родныя, ідзіце дадому, заўтра ж да сонца ўставаць...

Не дапамагло: заморацца цёткі, пакуль танцуюць, засапуцца... І не — каб потым на вуліцу... Зноў на лаўкі пасядуць.

Ну, тады, як той казаў, не будзе Гіршы — будзе чорт іншы. З суседняй вёскі на вечарыні часцяком прыходзілі хлопцы-забіякі. Іх толькі зачэпілі... Часам і платы трашчалі, і да крыві даходзіла...

У той раз бойку надумалі разыграць. Па сігнале: музыка сціхла, у калідоры нейкі вэрхал усчаўся.

— Вой, у каго ж гэта кулакі свярбляць? — падхапілася з лаўкі Дуня, ужо гатовая нос у дзверы ўткнуць.

Толькі падышла да іх, як раптам хліп і... хоць ты вока выкалі: святло прапала.

А бойка тым часам «укацілася» ў клуб.

Тут бы жанчынам некуды схавацца. А куды? Не дзеці ж — пад лаўкі не палезеш. Верашчаць яны... А хлопцам толькі гэтага і трэба: па голасе пазнавалі, дзе і каторая... Дуні, беднай, найбольш «уляцела». І раптам...

Як пачалася тая бойка, так і скончылася: усё сціхла, у клубе загарэлася святло і амаль нікога там — толькі жанчыны спужаныя.

...З таго вечара на танцах яны рэдка з'яўляліся. А калі і прыходзілі, да ранку не сядзелі, хлопцаў ды дзяўчат не абгаворвалі, плёткаў не плялі. Во як некалі было!

Як стала? Ці вам казаць? Ні моладзі ў асобных вёсках, ні вечарынак. На жаль.

Любоў Чыгрынава, г. Мінск.

А ЗАСЦЕНАК ТАКІ ЗАСТАЎСЯ

Старая гэта гісторыя, але на маёй малой радзіме помняць яе і дагэтуль.

Вярсты за дзве ад нашай вёскі быў панскі маёнтак Міхаліна. Усяго і выгод там, што рэчка ды лес. А землі бедныя, сенажаці таксама... Былы гаспадар не змог выплачваць падаткі і ўсё прадаў «з малатка». А вось новы стаў трымаць кароў, каб угнойваць палі, сеяць лубін. На рэчцы пабудова вадзяны млын, адкрыў бровар: паводле кнігі «Памяць» Пастаўскага раёна, там выраблялася штогод 11 200 вядзёр спірту. Прадаваў ён і лес, і землі, у прыватнасці — аддалены кавалак, дзе стаялі гумны (па-нашаму — такі)...

З часам, пры новай уладзе, іх будынкі разабралі, на месцы такоў шэсць сем'яў пабудавалі хаты. Атрымаўся ладны такі засценак. І з ранейшай назвай — Такі.

Жыхары яго працавалі на зямлі. Адзін да таго ж выпальваў вапну — і сабе, і на продаж, другі, інвалід, умеў рамантаваць абутак, яшчэ адзін вучыў па суседстве дзетак. А яго сын — гарманіст-самавук, іграў на вечарынах у клубе. Карацей, у засценак досыць часта збочвалі людзі — і свае, і чужыя.

Дык вось, аднойчы зімой у вазку і на добрым кані едзе нейкі незнаёмец, пытае ў першай сустрэчнай: — Які гэта засценак? — Такі, — адказвае дзяўчына. — Які гэта такі? — не разумее мужчына.

— Такі. — Вось я табе зараз пакажу, — схаліў пугу яздок, — як з людзьмі размаўляць!

— Дзядзечка, я ж праўду кажу: засценак — Такі! Я і сама з тых Такоў.

— З Такоў? — дацяміў нарэшце мужчына, але пуга ўжо ўзвілася над канём, і той панёс яго з усіх капштоў...

Цяпер у Таках хат няма: пасля таго, як арганізавалі калгас, людзям далёка стала за кіламетры хадзіць на работу. Вось яны і распрадалі свае будынкі, выехалі ў іншыя вёскі.

А ўрочышча Такі жыве. Дарэчы, у лесе каля яго шмат грыбоў і ягад.

Леанарда Аляшэвіч, г. Смаргонь.

ЦЯЖКА БЫЦЬ БАГАМОЛЬЦАМ

Мой айчым расточку быў невялікага. Яго нават у войска не бралі — у мірны час. А вось калі грывнула вайна, ужо спатрэбіўся, ахоўваў масты ў далёкай Сібіры. За сем'ярых, расказваў, нагаладаўся, а ўжо намёрзаны... На ўсё жыццё хапіла! Але ж галоўнае, што ацалеў, жывы дадому вярнуўся, з часам (тады любячы мужчыны ў цане былі) да мамы ў прымы прыйшоў. А вёсцы ж цікава, хто ён такі?

Першае, што людзі заўважылі — дужа набожны (у нас такіх амаль не было), а гэты, бач, ве-

дае і святы, і прысвяткі, трымаецца посту, у нядзелі не працуе... (Ён і праўда з усіх свят толькі Радаўніцу не любіў: казаў, што гэта за дзень такі — зранку шчыруюць, у абед гаруюць, а вечарам песні пяюць.) Карацей, Якімавіча ў вёсцы празвалі Багамольцам.

Другое, што заўважылі, скнара ён — яшчэ той: снегу зімой не выпрасіш. А ўжо каб выпіць за свае, дык, напэўна б, свет перавярнуўся! «Што — чужая ў ахвотку, а свая ў пякотку?» — падколвалі яго мужчыны.

Я гэта ведаў і нека ўплываць на айчыма, вядома ж, не збіраўся. Само па сабе атрымалася.

...У той год на Вялікдзень былі тры дні выхадныя, так што ў пятніцу пад вечар я ўжо быў дома. Мама хуценька сабрала на стол. Ну і я ж не з пустымі рукамі з горада ехаў: мая на стале гарэлка, значыць, я і наліваю?

Першаму, вядома ж, айчыму. Ён сваю чарку рукою накрывіў і кажа:

— Я піць не буду. Сёння пятніца, вялікі пост, грэх.

Гаворыць так, а вочкі, бачу, блішчаць-блішчаць...

— Ды не, — кажу, — гэта не грэх! За мой прыезд... За сустрэчу... Па адной, маленькай...

Якімавіч урэшце згадзіўся. Перад другой чаркай зноў крыху пааднекваўся. А потым ужо і не, бо ўсё роўна ж аскароміўся...

Назаўтра я прагнуўся як нічога ніякага, а вось айчым, бедны, не: ён — бачу — сядзіць за сталом, абэруч трымаецца за скроні, кажа, што ў галаве нібы куранят хто вывеў, і яны там пішчаць-пішчаць...

— Саграшыў, — хрысціцца, — даруй, мне, Божа! І ратуй!

— Тут, — кажу, — не Бог дапамага, тут іншыя лекі трэба.

Наліваю чарку гарэлкі. Якімавіч трохі ўпіраецца, але ж, выпіўшы, прызнае:

— Глядзі ты, сціхлі мае кураняты — мазгі больш не дастаюць...

Яму... А вось мне... Лёг я ўвечары спаць, а заснуць ніяк не магу: светла ў хаце, хоць ты іголки збірай (не кажучы пра куранят).

— Можна, святло выключым? — пытаю ў айчыма.

— Не, — той кажа, — сёння — грэх: усяночная служба ў цэрквах. Трэба, каб у хаце відно было.

Трэба дык трэба, я цяпляю, вараваюся, але ж сон ніяк не бярэ. Пытаю:

— А вы ведаеце, колькі за электрычнасць прыйдзецца плаціць?

— Колькі? — уздрыгвае айчым.

— Ды рублёў з дзесяць, — кажу. Скізьнуўся той, падумаў, а ўрэшце скажаў:

— Ну то я выключу... Нашу лямпачку Бог не ўбачыць.

...Тут вось што можа цікава: ні я, ні мама з хаты нічога нікому не выносілі, не расказвалі, але ўся вёска чамусьці ведала, што Багамолец у вялікі пост выпіваў. І святло патушыў у святую ноч.

Вось так, сам таго не жадаючы, я падмачыў айчыму аўтарытэт.

У. С., г. Крычаў.

Рубрыку вядзе Валянціна ДОЎНАР

Ад яе ж чарговыя напамін, што ўсе «вясёлыя і праўдзівыя гісторыі з жыцця чытачоў» на старонках «Звяды» не проста друкуюцца, — яны ўдзельнічаюць у конкурсе на найлепшую. Вынікі яго будуць падведзены на пачатку наступнага года. Журны — і вялікае чытацкае пад старшынствам спадарыні Соф'і Кусянковай з Рагачоўшчыны, і маленькае рэдакцыйнае на чале з першым намеснікам галоўнага рэдактара спадарыня Наталля Карпенкай — працуе, гісторыі пошта прыносіць... Так што пішыце!

Неасабісты суб'ектыў

ХАТА З КРАЮ

Бойцеся перастрахоўшчыкаў, якія баяцца, самі не ведаючы чаго

У перапоўненым аўтобусе на месцы для інвалідаў і пасажыраў з дзецьмі ехала вельмі каларытная пара, абое на добрым падпітку. Дзяцюк, які, напэўна, нядаўна выйшаў з месца зняволення: пра гэта сведчылі татуіроўкі на ўсіх бачных частках цела, хіба што не на лбе, і напампаваныя вазелінам кулакі (хто «родам» з 90-х, ведае, што гэта такое). Паводзіў ён сябе падкрэслена добразычліва, але ў вачах чыталася: лепш не чапайце. Паненка ў яго была, што называецца, да пары: з надзьмутымі ботаксам вуснамі, пафарбаванымі ў чорны колер валасамі, накладнымі вейкамі. Але ўвесь гэты гламур губляўся за растрапанай прычоскай, юрлівым поглядам і парванымі на калене калготкамі. Дзеўка была п'яная, і па ўсім відаць было, што гэты стан для яе ўжо прывычны, а ботак і вейкі — гэта з іншага, былога ўжо жыцця.

Я па натуре не ханжа і ўвогуле за свабоду нораваў, але тое, што дэманстратыўна тварылі гэтыя двое ў грамадскім транспарце, прымшала сарамліва адводзіць убок вочы. Здавалася, яшчэ трохі — і ў твар паляціць сарванае ад палкіх пачуццяў адзенне кагосьці з іх. Калі б гэта былі захопленыя адно адным падлеткі, яно б, можа, і глядзелася больш эстэтычна, чым слюнявыя п'яныя пацалункі прадстаўнікоў клуба «каму далёка за трыццаць», дый маладым людзям можна было б проста ласкава зрабіць заўвагу. Тут жа ўсе — а было нас на прэрдняй пляцоўцы чалавек дваццаць пяць, калі не больш, назіралі, бы аблітыя памыямі, і маўчалі. Зраўмець кожнага з нас паасобку, пэўна, можна было: ніхто не хацеў нарвацца на «вазелінавыя» кулакі. Але ж як паскудна было на душы ад гэтай уласнай перастрахоўкі — ніякімі словамі вам не перадаць.

НАРЭШЦЕ адна бабуля, што сядзела насупраць «закаханых», не вытрымала: «Маладыя людзі, вы б ужо дадому даехалі, ці што?» Сказала не абурана, хутчэй жартам, з усмешкай. «Кавалер», які хвілін дзесяць назад гэтай самай бабулі з падкрэсленай ветлівасцю дапамагаў усаджвацца насупраць, вызверыўся: «Сядзі ціхенька, карга старая, калі хочаш жывой да сябе дадому даехаць!» Тут ужо не вытрымаў малады мужчына, што стаяў побач, хоць жонка і тузала яго за рукаў. Ён нічога асаблівага не зрабіў, толькі пакаў хаму руку на плячо і ціха прапанаваў выйсці на наступным прыпынку. Той страпнуўся: пайшлі, выйдзем. Я таксама не прамінула падацца на выхад: па-першае, прыпынак быў мой, па-другое, цікава было, чым скончыцца спектакль тэатра нораваў, па-трэцяе (толькі па-трэцяе, прызнаюся шчыра), на экране смартфона ўжо трымала набраным «102», каб, калі што якое, не марудзячы, крычаць у трубку «ратуйце!».

Нічога падобнага рабіць не прыйшлося, бо, апынуўшыся на слізкім прыпынку, парачка пачала хапацца адно за аднаго, каб не паваліцца. Скасавурыўшыся на свайго праціўніка, які хоць і быў не вышэйшы і не мацнейшы за яго, але цвёрда стаяў на нагах і не выказваў ніякага намёку на страх, зэк зухавата схамянуў плячыма і паспяшаўся рэціравацца, цягнуць за сабой сваю абураную «даму»... Станоўчому герою эпизоду таксама дасталася ад «палавіны» — увесь час, што ішла да дома, яна яго пілавала: «Табе больш за ўсіх заўсёды трэба, атрымаеш калі-небудзь па галаве!» — «Ну не атрымаў жа! А што, глядзець на ўсё моўчкі, каб пасля самога сябе не паважаць?», — супакойваў ён жонку...

Я гэты выпадак, сведкай якога днямі стала, прыгадала пасля ўчарашняй тэлефоннай размовы. Пазваніла ўвечары добрай знаёмай, мы калісьці жылі разам у інтэрнаце, яна скончыла ў свой час хімфак, паехала працаваць у вясковую школу, там і засталася. «Выбачай, няма часу доўга размаўляць, — кінула мне адрывіста ў адказ на прывітанне, — раблю конкурсную работу, макет хімічнай формулы клею». Высветлілася, што робіць яна гэта не ад сябе, а ад нейкага ўмоўнага Васі Пупкіна, вучня дзевятага класа, які будзе ўдзельнічаць у конкурсе ад іхняй школы. «А чаму гэта не робіць сам Вася?» (Лагічнае, пагадзіцеся, пытанне.) — «Ой, Вася ў мяне ледзь з чацвёркі на пяцёрку перабіваецца». — «А чаму тады менавіта яго на конкурс вазеш?» — «А таму што ў іх у класе чатыры чалавекі, усе хлопцы, і Вася самы ўдалы ў вучобе, ён у нас на ўсе алімпіяды ездзіць». — «А навошта тады везці гэтага троечніка Васю на конкурс? Няма ў класе паспяховага вучня, дый няма, школа ж у вас уся пяцьдзесят чалавек, на ўсе алімпіяды ды конкурсы не набярэшся...» — «Павінны ўдзельнічаць ва ўсіх, дырэктар так сказаў, інакш яго пазважаць прэміі, а ён — нас. Таму і робім многае за вучняў самі». — «Дык гэта ж дурацка поўная і прафанацыя! Адмоўся, ды і ўсё. Ёсць жа аб'ектыўныя прычыны — далёка не ў кожным класе з чатырох чалавек будзе здатны да хіміі вучань!» — «А яно мне што, больш за ўсіх трэба? У такіх школах, як наша, многія настаўнікі так робяць. Нашто каму непрыемнасці?» — «А табе самой ад гэтага не гідка?» — «А я ўжо прывыкла»...

ШТО агульнага ў гэтых дзвюх гісторыях, спытаеце? Пакуль будзем даручэнні, ведаючы, што з аб'ектыўных прычын у нашым выпадку іх выканаць якаясьці нельга, што атрымаецца не на карысць справы, а наадварот, але пры гэтым не асмелываючыся пра гэта сказаць, хамы будуць адчуваць сябе гаспадарамі жыцця, а бюракраты весці рэй у многіх важных пацынаннях, зводзячы іх на нішто. Прынцып «абы чаго не выйшла», які моцна засеў у галавах, — вось што робіць нас такімі. А што можа «выйсці»? Чаму мы (прынамсі, большасць з нас) не дапускаем, што хаму пасля нашай заўвагі стане сорамна? Што чыноўнік аднаго асобна ўзятага раёна пасля таго, як вучань са школы не павязе склеены настаўнікам макет ці напісанае настаўнікам сачыненне, перагледзіць патрабаванні да малакамплектных школ і не будзе іх мераць на адзін капыць з гарадскімі гімназіямі, дзе ў адным класе на паралелі вучняў больш, чым ва ўсёй школе?.. І давайце не будзем тут разважаць пра «лад», пра «сістэму». Яны што, перашкаджаюць нам быць прыстойнымі сумленнымі людзьмі? Найперш перад самімі сабой.

«Бойцеся людзей абыякавых», — перасцерагаў калісьці Юліус Фучык. Бойцеся і перастрахоўшчыкаў, якія баяцца, самі не ведаючы чаго, — дапоўнім яго, зыходзячы з сённяшніх нашых рэалій. Наступную фразу пісьменніка пра маўклівую згоду можна пакінуць без змянення.

Алена ЛЯЎКОВІЧ.

